

Олександра Дубасенюк,
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
ORCID ID 0000-0002-9447-4527,
dubasenyuk@ukr.net

НАУКОВІ ПЕРЕДУМОВИ МІЖНАРОДНОЇ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано теоретичні основи міжнародної україно-польської співпраці у сфері педагогічної науки; з'ясовано провідні методологічні підходи до аналізу означеної проблеми у контексті діалектики загального, особливого і часткового. Розроблено зміст, форми та методи досліджуваного концепту в українській та польській педагогічній науці. Виділено основні напрями міжнародної співпраці. До них віднесено: системне дослідження теоретико-методологічних засад становлення та розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні та Польщі; україно-польська співпраця в умовах університету, зокрема Центру полоністики; педевтологічні пошуки у сфері педагогічної освіти. Показано шляхи реалізації положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у межах міжнародного наукового проекту. Міжнародна співпраця сприятиме подальшому зміцненню науково-освітніх, інформаційних зв'язків, творчій взаємодії працівників освіти і науки на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: міжнародна україно-польська співпраця, педагогічна наука, зміст, форми, методи міжнародної співпраці.

Александра Дубасенюк. Научные предпосылки международного украинно-польского сотрудничества в сфере педагогического образования

В статье обоснованы теоретические основы международного украинно-польского сотрудничества в сфере педагогического образования; выявлены ведущие методологические подходы к анализу этой проблемы в контексте диалектики общего, особенного и частного. Разработаны содержание, формы и методы исследуемого концепта в украинской и польской педагогической науке. Выделены основные направления международного сотрудничества. К ним отнесены: системное исследование теоретико-методологических основ становления и развития научно-педагогических школ в Украине и Польше; украинно-польское сотрудничество в условиях университета, в частности Центра полонистики; педевтологические поиски в сфере педагогического образования. Показаны пути реализации положений Стратегии устойчивого развития «Украина – 2020» в рамках международного научного проекта. Международное сотрудничество будет способствовать дальнейшему укреплению научно-образовательных, информационных связей, творческому взаимодействию работников образования и науки на национальном и международном уровнях.

Ключевые слова: международное украинно-польское сотрудничество, педагогическая наука, содержание, формы, методы международного сотрудничества.

Alexandra Dubasenyuk. Scientific background of international Ukrainian-Polish cooperation in the field of teacher education

The article substantiates the theoretical principles of the international Ukrainian-Polish cooperation in the field of pedagogical education. The main methodological approaches to the analysis of the mentioned problem are found out, the content, forms and methods of the investigated concept in the Ukrainian and Polish pedagogical sciences are considered. The main directions of international cooperation are outlined. Among them we distinguish: a systematic study of theoretical and methodological foundations of formation and development of scientific and pedagogical schools in Ukraine and Poland; Ukrainian-Polish cooperation in the conditions of Zhytomyr Ivan Franko State University, in particular the Center for Polonistic Studies; the tendencies of pedagogical searches of Ukrainian and Polish scientists in the field of conceptualization of professional and pedagogical knowledge; integrated education and upbringing; qualitative professional training of the teacher; personal development of the teacher on the basis of andragogical approach; a competent approach to the teacher's professional activities; standardization of teachers' professional training and professional activities. The ways of realization of the provisions of the

Strategy for Sustainable Development "Ukraine 2020" within the framework of an international scientific project for young scientists are presented (the theoretical bases of the mentioned strategy, the ways of spiritual and creative growth of a personality as a factor of sustainable development; socio-economic, environmental problems; information and communication technologies in the conditions of sustainable development; the polonistic research at Zhytomyr Ivan Franko State University). International cooperation will promote further strengthening of scientific and educational, information communication, creative interaction of the educators and scientists at national and international levels.

Key words: international Ukrainian-Polish cooperation, pedagogical science, the content, forms, methods of international cooperation.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В умовах європейських трансформацій виникає потреба обґрунтувати теоретичні засади міжнародної співпраці у сфері вищої освіти, з'ясувати провідні методологічні підходи до аналізу означеної проблеми, розглянути зміст, форми та методи досліджуваного концепту в українській та польській педагогічній науці. Соціальні перетворення сучасної цивілізації спричинили багато дискусій у різних сферах суспільного життя, зокрема і в системі національної освіти, в якій відображаються суперечливі наслідки нових динамічних змін.

У ситуації освітніх змін проблема міжнародної співпраці постає предметом особливого зацікавлення просвітителів, науковців, педагогів, від професійної діяльності і культури яких залежить успішність реалізації освітніх завдань, про що йдеться в основних законодавчих документах (Закон України: «Про вищу освіту» (2016 р.), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» (2004), Проект концепції розвитку освіти в Україні на 2015-2025 роки), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» та ін.).

Для Житомирщини розвиток міжнародної україно-польської співпраці вкрай важливий, оскільки на цій території проживає найчисленніша в Україні польська громада, яка складає 49 тисяч осіб і становить 3,5 % усього населення області. Польську громаду Житомирщини представляють більш ніж 100 осередків, які опікуються справами збереження польських традицій та історичної пам'яті, розвитком польської культури, вивченням польської мови, науковими дослідженнями польської тематики, питаннями співпраці з іншими національно-культурними осередками.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Питання теоретико-методичних засад міжнародної україно-польської співпраці у сфері педагогічної науки тривалий час досліджували як українські (І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, О. А. Дубасенюк, Л. Б. Лук'янова, С. М. Коляденко, Н. М. Місяць, В. В. Павленко, Н. А. Сейко, С. О. Сисоєва й ін.) та польські вчені (Я. Гайда, Т. Левовицький, С. Мешальський, Е. Огроздка-Мазур, Ф. Шльосек й ін.). Зокрема, активно досліджуються проблеми педевтології (В. Л. Бенін, С. В. Гаркуша, С. У. Гончаренко, Р. Інгарден, С. М. Лобода, Ю. Мірські, Б. Суходольський, В. Хутмехар), педагогічної компаративістики (М. П. Лещенко, В. І. Луговий, Г. Ю. Ніколаї, О. В. Овчарук, Ю. С. Плинка, Л. П. Пуховська, А. А. Сбруєва, С. О. Сисоєва), які представлено у наукових працях дослідників.

Доведено необхідність залучення джерельної бази педагогічної науки обох країн та основних методологічних підходів до аналізу проблеми міжнародної співпраці у сфері педагогічної науки в Україні та Польщі у відповідній їх ієрархії:

цивілізаційний, системний, парадигмальний, синергетичний підходи як загальнофілософські;
професіографічний, аксіологічний, культурологічний, акмеологічний, суб'єкт-суб'єктний підходи як загальнонаукові;

компетентнісний, контекстний, середовищний, ресурсний, проектний, інноваційний підходи як спеціально-наукові.

Виникає потреба поглиблено вивчити проблеми міжнародної співпраці українських та польських учених.

Мета статті – проаналізувати теоретико-методичні засади міжнародної україно-польської співпраці у сфері педагогічної науки

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Нині під егідою НАПН України і Комітету педагогічних наук Польської академії наук активно розвивається міжнародна наукова співпраця. Особливо активізувалися творчі зв'язки у сфері педагогічної науки. Міжнародна співпраця передбачає співробітництво, налагодження взаєморозуміння в галузі освіти та науки з іншими країнами.

Серед напрямів діяльності виділяють найбільш пріоритетні:
міжнародний обмін науковцями та студентами;
стажування викладачів та молодих науковців;
реалізація різноманітних проектів;
проведення форумів, конференцій та семінарів;
залучення до культури різних народів;
надання інформації про різні аспекти системи освіти і науки різних країн;
обмін науковою та навчальною літературою [5, с. 509].

Крім того, здійснюється обмін науковими ідеями, виконання спільних програм, видання наукових праць, організація міжнародних наукових конкурсів. Усе це сприяє розвитку взаєморозуміння, довіри, дружби між народами України і Польщі, встановленню й розширенню контактів між науковими інституціями, формуванню культури міжнародного спілкування. Виділимо основні напрями міжнародної україно-польської співпраці у сфері педагогічної науки.

Системне дослідження теоретико-методологічних засад становлення та розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні та Польщі. У процесі дослідження обґрунтовано, методологічні засади, провідні функції, зміст, форми і напрями діяльності наукових шкіл; охарактеризовано творчий доробок українських і польських наукових шкіл. Останні розглядаються як осередки інноваційних процесів у закладах вищої, професійної та середньої освіти. Проаналізовано творчі взаємозв'язки українських і польських науковців у сфері педагогічної науки [9, с. 8-9].

Виявлено, що проблема становлення і розвитку наукових шкіл, їх міждисциплінарності, філософських, психолого-педагогічних і науково-організаційних засад їх діяльності, – один із пріоритетних напрямів наукознавчих досліджень.

Наукова школа концентрує величезну творчу енергію вчених, координує їхню діяльність у процесі наукового пошуку, сприяє розкриттю креативних здібностей молодих науковців, ініціює нові напрями наукових розробок. Актуалізація проблеми розвитку наукових шкіл свідчить про високий науковий потенціал України і Республіки Польща. Найбільший інтерес викликають вітчизняні та польські науково-педагогічні школи, які мають потужний науковий ресурс і значною мірою впливають на модернізацію освітньо-виховних процесів й удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів.

Становлення і розвиток наукових шкіл у кожній країні – це винятково важлива проблема загальнодержавного значення. Від її підтримки і послідовного розв'язання значною мірою залежить розвиток тієї чи іншої галузі наукового знання, а відповідно – освіти, культури, економіки.

В Україні і Польщі склалися потужні наукові школи під керівництвом провідних учених у галузі філософії освіти, педагогіки, психології. Їх наукові досягнення відомі в європейському і світовому освітньому просторі. Наукова проблематика діяльності цих шкіл охоплює проблеми педагогіки і психології праці, педевтології, педагогіки міжкультурної освіти, педагогічної майстерності, андрагогіки, акмеології, дидактики, теорії виховання, історії педагогіки, педагогічної підготовки магістрів, теорії і методики педагогічної обдарованості тощо. Результати наукових пошуків представлено на міжнародній науково-практичній конференції «Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи» (2012 р.) та у збірнику наукових праць [9].

Україно-польська співпраця в умовах університету. У Житомирському державному університеті імені Івана Франка тривалий час здійснюється міжнародна україно-польська співпраця. З 2004 року діє Центр полоністики. До основних напрямів діяльності Центру полоністики віднесено: навчання польської мови студентів; видання наукового часопису; наукові дослідження польської тематики; проведення наукових конференцій, семінарів, читань, круглих столів; організація методичної роботи серед учителів-полоністів; культурно-просвітницька робота серед студентської молоді; співпраця з установами усіх форм власності та громадськими організаціями Житомирської області, України та Республіки Польща [12].

В університеті виходить фаховий науковий часопис «Українська полоністика» (філологічні, історико-філософські та педагогічні дослідження). Науковці університету досліджують проблеми полоністики в різних аспектах. За останні роки захищено низка докторських та кандидатських дисертацій з польської тематики.

Зокрема, за результатами наукових розвідок видані монографії (Наталія Сейко «Польське шкільництво на Волині-Житомирщині» та «Доброчинність поляків у сфері освіти України (XIX – поч. XX ст.)». Київський учбовий округ», Олександр Буравський «Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX століття.

Соціально-економічне становище та культурний розвиток», Володимир Єршов «Польська література Волині доби романтизму: генеалогія мемуаристичності») та навчальний посібник з грифом МОН (Наталія Місяць «Польська мова для українців»), а також збірка поезії (Антон Лісовський). В спецраді університету нещодавно успішно захищена докторська дисертація Ю. С. Плиски на тему «Тенденції розвитку особистісної педагогічної культури вчителя в Україні і Польщі: порівняльний аналіз».

Центром полоністики проведено ряд круглих столів та студентських наукових читань, наприклад: «Роль польської спільноти в культурі Житомирщини», «Історичні дослідження польської тематики: здобутки та перспективи», «Валентин Грабовський – поет, перекладач та журналіст», «Методична стратегія вивчення польської мови в школах України», «90-та річниця незалежності Польщі: події та постаті», «Початки полонійного руху в Україні», «Постать і погляди В'ячеслава Липинського на тлі українського консерватизму», «Видатні поляки у світовому цивілізаційному процесі», «Життя і творчість Збігнева Герберта», «До 100-річчя з дня народження Юліуша Словацького» [12].

Викладачі та студенти університету проходять стажування у провідних наукових та навчальних закладах Польщі (Варшава, Краків, Жешів, Люблін, Ченстохова). Випускниця ННІ філології і журналістики Ольга Макарова захистила дисертацію у Варшавському університеті. Для студентської молоді проводяться святкування Дня Конституції та річниць незалежності Польщі, зустрічі з поетами-перекладачами, перегляди та обговорення польських фільмів. Для вчителів польської мови проводяться семінари, дискусії, методичні тренінги, екскурсії по місцях, що пов'язані з польською культурою. Щороку організується обласна олімпіада з польської мови, літератури та культури для учнів 8-9 класів.

Діяльність Центру полоністики позитивно впливає на українсько-польські відносини в регіоні, сприяє гармонійному розвитку української і польської мов та входженню України до європейської культурної спільноти, формує у студентів міжетнічну толерантність.

В університеті відбулися міжнародні та всеукраїнські наукових конференцій з таких проблем:

«Розвиток підготовки учителя у контексті освітніх змін»,

IV Міжнародна конференція конрадознавців,

«Проблеми педагогічної освіти в полікультурному просторі України»,

«Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології»,

«Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції»,

«Освітні парадигми і навчання вчителів» (Варшава-Краків),

«Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття»,

«Науково-методичні проблеми навчання історії України XXI століття: між поляками й українцями – різні аспекти пограниччя»,

«Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи»,

«Універсум Юзефа Ігнація Крашевського» до 200-річчя з дня народження,

«В єдності сила. Співпраця польсько-українська в переломних моментах історії та сучасність» [5].

Під керівництвом проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків проф. Н. А. Сейко у 2018 році проведено Міжнародний науковий семінар з Краківською Академією «Ігнатіанум» «Педагогіка вчора й сьогодні» та науково-практична конференція з міжнародною участю «Українсько-польські психолого-педагогічні дослідження в синхронії та діахронії» на основі міжвузівської угоди. Житомирський державний університет імені Івана Франка та Університет Казимира Великого (Бидгощ, Польща) отримали перемогу в конкурсі для здійснення академічної мобільності між університетами в рамках програми Erasmus+ протягом 2018–2019 н. р.

Педевтологічні пошуки у сфері педагогічної освіти. Педевтологія розглядається науковцями як важлива галузь педагогічних знань. Проаналізовано педевтологічні праці польських учених, зокрема концепції професійної підготовки вчителів Т. Левовицького. Виокремлено стратегічні орієнтири дослідження у сфері педевтології:

професійні компетенції вчителя; орієнтації та цінності в професійній діяльності педагога;

учитель як особистість у взаєминах з учнями; «ефективний учитель»;

суспільно-економічний статус учителя.

Виявлено певні здобутки вітчизняних науковців у цій галузі педагогічних знань та намічено перспективи її розвитку. Крім того, на основі аналізу наукової літератури, проведення порівняльних україно-польських досліджень простежено сучасні тенденції у сфері педевтологічних пошуків.

До основних віднесено тенденції до:

- концептуалізації професійно-педагогічних знань, що відображено в концептуальних моделях професійної освіти;
- інтегрованого навчання й виховання; якісної професійної підготовки вчителя;
- особистісного розвитку педагога на засадах андрагогічного підходу;
- компетентнісного підходу до професійної діяльності педагога; стандартизації професійної підготовки і професійної діяльності педагогів та оновлення змісту педагогічної освіти;
- розвитку особистісної педагогічної культури вчителя в Польщі і Україні на основі компаративного аналізу;
- розробки науково-методичної системи та методики розвитку особистості педагога [3].

Педевтологічні пошуки впродовж тривалого періоду здійснюються в межах Житомирської науково-педагогічної школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів» [3].

Різні аспекти цієї проблеми представлено в роботах О. Є. Антонової:

- визначено основні філософські та загальнонаукові принципи та підходи до вивчення природи обдарованості;
- обґрунтовано логіку розвитку творчих здібностей («здатки – здібності – обдарованість – талановитість – геніальність»);
- створено модель та концепцію педагогічної обдарованості як виду професійної обдарованості у вищій школі [1, с. 71-82].

О. В. Вознюком проаналізовано соціально-громадянські й професійно-особистісно значимі якості педагога за такими напрямками: освітньо-кваліфікаційний, соціально-особистісний, творчо-креативний, технологічний, розвивальний, мислєдіяльнісний, які реалізують окреслені якості у їх діалектичній єдності та відповідають компонентам особистості педагога [1, с. 107-117].

С. С. Вітвицькою комплексно й системно досліджено концепцію педагогічну підготовку магістрів в умовах ступеневої вищої освіти України; розроблено експериментальну модульно-контекстну технологію на принципах евристичної педагогіки [1, с. 302–315].

І. І. Коновальчуком розкрито сутність інноваційної компетентності педагогів. На технологічному рівні система розвитку інноваційної компетентності педагогів конкретизується в таксономії цілей, змісті складових освоєння компетентностей, формах і методах науково-методичної, навчально-професійної, самоосвітньої та інших видів діяльності [1, с. 138-150].

Н. Г. Сидорчук сформулювала базове поняття – система професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті єдиного європейського освітнього простору. Система розглядається як цілісна множина взаємопов'язаних елементів, яка на високому науковому рівні реалізує завдання гуманізації фахової/фундаментальної складової університетської освіти. Це підвищує рівень її соціальної успішності, конкурентоспроможності на європейському ринку праці [1, с. 260–274].

Отримані результати досліджень свідчать про прогностичний характер україно-польських педевтологічних пошуків.

Реалізація положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». У цьому контексті здійснено спільний міжнародний проєкт Голови Європарламенту та НАПН України «Науковий дебют». Сталий розвиток», який було організовано Бюро професора, доктора хабілітованого Єжи Бузика, посла Європарламенту в Раціборі, спільно з НАПН України, Вищою менеджерською школою у Варшаві та Вищою професійною школою в Раціборі. До наукових досліджень з польської тематики залучено науковці та молоді дослідники Житомирського державного університету імені Івана Франка. Результати наукових розвідок презентовано у наукових українських та польських збірниках «Сталий розвиток: проблеми та перспективи» (2013, 2014), «Zrownowazony rozwój. Debiut naukowy 2012» (2013), «Sustainable development – scientific debut 2013» (2014), в яких узагальнено напрацювання викладачів та молодих науковців, здійснених у рамках міжнародного наукового проєкту щодо обґрунтування концептуальних засад та визначення шляхів забезпечення сталого розвитку української держави на основі стратегічних цілей державотворення з урахуванням євроінтеграційних і глобалізаційних процесів [7; 8; 10; 11].

Проблема сталого розвитку вкрай важлива для України, що передбачає забезпечення динамічного соціально-економічного зростання країни, збереження якості навколишнього середовища і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь через побудову високоефективної економічної системи.

Наукові розвідки викладачів та молодих дослідників університету здійснювалися за певними напрямками [8; 9].

У межах *першого напрямку* обґрунтовано теоретичні засади концепції сталого розвитку, представлено концепцію ноосферної освіти як шлях до формування здорової особистості та умову реалізації сталого розвитку (О. Вознюк).

Другий напрям присвячено духовному та творчому зростанню особистості як чинника сталого розвитку суспільства. Наголошено, що в центрі концепції сталого розвитку постає людина, оскільки саме вона з її потребами є метою суспільної діяльності, і вона ж є основним чинником досягнення мети. Зазначений підхід сприяє розвитку творчої обдарованості особистості. Водночас досліджено проблеми полікультурності. Н. К. Місяць підкреслено, що характерною особливістю глобалізованого світу є різного роду економічні, політичні та культурні контакти між країнами, народами і культурами. За цих умов питання міжнаціональних відносин як усередині країн, так і між ними, збереження національних культур є актуальними для людства, зокрема для державних та громадських діячів, які формують національно-мовну політику своєї держави та моделюють відносини між країнами. Н. К. Місяць репрезентовано діяльність польських громадських організацій Житомирщини в аспекті сталого розвитку українського суспільства.

У контексті *третього напрямку* розкрито соціально-економічні проблеми сталого розвитку, зокрема економічну стратегію держави у різних сферах, загальний механізм стратегії сталого розвитку та його дієвість, яка забезпечується такими напрямками розвитку: правовим, організаційним, фінансовим, економічним, інноваційним, соціальним, екологічним та інформаційним.

Четвертий напрям присвячено екологічним проблемам сталого розвитку. Зазначено, що сучасний стан довкілля є критичним, він продовжує катастрофічно погіршуватися, висвітлено цілі та принципи сталого розвитку, проаналізовано послідовність їх реалізації на конкретних територіях, наголошено на важливості впровадження інтегрованих показників сталого розвитку з метою цілісного розгляду проблеми екологічного середовища.

У межах *п'ятого напрямку* висвітлено проблеми небезпечної поведінки людини в умовах сталого розвитку. На основі опрацювання значного емпіричного матеріалу дослідниками доведено, що сучасне суспільство несе великі матеріальні й людські втрати від нещасних випадків, техногенних аварій, катастроф, стихійних лих. Тому в світі приділяється все більше уваги питанням безпеки людини: проаналізовано проблеми виробничої безпеки й охорони навколишнього середовища, розглянуто теоретичні питання захисту від небезпек природного, техногенного й соціального походження.

Шостий напрям представлено проблемою інформаційно-комунікаційних технологій в умовах сталого розвитку. Дослідниками доведено, що в епоху бурхливого розвитку інформаційних технологій комп'ютер сприймається як невід'ємна частина нашого життя. Розглянуто історичні аспекти розвитку інформаційних технологій у педагогічній галузі; вивчено дидактичні та методичні можливості застосування комп'ютерних, зокрема мультимедійних засобів навчання. Використання ІКТ у сфері освіти відкриває перед науковцями нові перспективи.

У *сьомому напрямі* висвітлено основні проблеми мовознавчо-інформаційного аспекту сталого розвитку. Розкрито провідні завдання освіти для сталого розвитку у контексті євроінтеграційних процесів: підвищення рівня освіченості, творчості учнів/студентів та педагогів, формування наукового світогляду та загальної культури [2, с. 16–27].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, обґрунтовано теоретичні та методичні засади міжнародної україно-польської співпраці у сфері педагогічної науки на основі провідних методологічних підходів.

Виокремлено провідні напрями міжнародної співпраці: системне дослідження становлення та розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні та Польщі; особливості україно-польської співпраці в умовах університету, зокрема Центру полоністики; педевтологічні пошуки у галузі педагогічної освіти; дослідження актуальні проблеми сталого розвитку у рамках міжнародного проекту.

Перспективи міжнародної співпраці українських та польських учених передбачають подальші спільні наукові розвідки, посилення інформаційних зв'язків та творчої взаємодії працівників освіти і науки на національному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акме досягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 404 с.
2. Дубасенюк О. А. Проблема сталого розвитку як чинник консолідації творчих пошуків молодих

науковців. Українська полоністика. 2015. Вип. 12. С. 16–27.

3. Дубасенюк О.А. Проблеми педевтології у дослідженнях польських та українських учених. *Українська полоністика*. 2016. Вип. 13. С. 165–172.

4. Дубасенюк О.А. Здобутки Житомирської науково-педагогічної школи (до 30-річчя заснування). *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2018. Вип. 90. С. 75–81.

5. Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

6. Місяць Н. Полоністика в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. *Українська полоністика*. Вип. 1. Житомир, 2004. С. 18–27.

7. Сталій розвиток: проблеми та перспективи / за ред. О. А. Дубасенюк : зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 412 с.

8. Сталій розвиток: проблеми та перспективи / за ред. О. А. Дубасенюк : зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 370 с.

9. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 692 с.

10. Zrownowazony rozwój. Debiut naukowy 2012 / red. nauk. Teresa Jemczure, Henryk A Kretek. Racibor : Wyd-wo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciboru, 2013. 398 s.

11. Sustainable development – scientific debut 2013 / scientific editors Stanisław Dawidziuk, Henryk A. Kretek, Anatolij Kuzmińskij. Racibor : Wyd-wo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciboru, 2014. 415 s.

12. Центр полоністики. Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: <https://zu.edu.ua/centr.html>

REFERENCES

1. Akmedosiahnennia naukovtsiv Zhytomyrskoi naukovo-pedahohichnoi shkoly: monohrafiia / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2016. 404 s. (Achievements of scientists of the Zhytomyr scientific and pedagogical school: a monograph). [in Ukrainian].

2. Dubaseniuk O. A. Problema staloho rozvytku yak chynnyk konsolidatsii tvorchykh poshukiv molodykh naukovtsiv. *Ukrainska polonistyka*. 2015. Vyp. 12. S. 16–27. [in Ukrainian].

3. Dubaseniuk O. A. Problemy pedevtolohii u doslidzhenniakh polskykh ta ukrainskykh uchenykh. *Ukrainska polonistyka*. 2016. Vyp. 13. S. 165–172. (Problems of pedagogy in the researches of Polish and Ukrainian scholars/ Ukrainian Polonistic) [in Ukrainian].

4. Dubaseniuk O.A. Zdobutky Zhytomyrskoi naukovo-pedahohichnoi shkoly (do 30-richchia zasnuvannia). *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats*. DNU «Instytut modernizatsii zmistu osvity». K., 2018. Vyp. 90. S. 75–81. (Achievements of the Zhytomyr Scientific and Pedagogical School (to the 30th anniversary of foundation). Problems of education: a collection of scientific works) [in Ukrainian].

5. Entsyklopediia osvity / APN Ukrainy ; [holov. red. V. H. Kremen]. K. : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. (Encyclopedia of Education / APS of Ukraine) [in Ukrainian].

6. Misiats N. Polonistyka v Zhytomyrskomu derzhavnomu universyteti imeni Ivana Franka. *Ukrainska polonistyka*. Vyp. 1. Zhytomyr, 2004. S. 18–27. [in Ukrainian].

7. Stalyi rozvytok: problemy ta perspektyvy / za red. O. A. Dubaseniuk : zb. nauk. prats. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2013. 412 s. (Sustainable development: challenges and perspectives) [in Ukrainian].

8. Stalyi rozvytok: problemy ta perspektyvy / za red. O. A. Dubaseniuk : zb. nauk. prats. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. 370 s. (Sustainable development: challenges and perspectives) [in Ukrainian].

9. Stanovlennia i rozvytok naukovo-pedahohichnykh shkil: problemy, dosvid, perspektyvy: zb. nauk. prats / za red. V. Kremenia, T. Levovitskoho. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU imeni Ivana Franka, 2012. 692 s. (Formation and development of scientific and pedagogical schools: problems, experience, perspectives: Sb. sciences Works / ed. V. Kremen, T. Levovitsky) [in Ukrainian].

10. Zrownowazony rozwój. Debiut naukowy 2012 / red. nauk. Teresa Jemczure, Henryk A Kretek. Racibor : Wyd-wo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciboru, 2013. 398 s. (Sustainable development. A scientific debut) [in Polish].

11. Sustainable development – scientific debut 2013 / scientific editors Stanisław Dawidziuk, Henryk A. Kretek, Anatolij Kuzmińskij. Racibor : Wyd-wo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciboru, 2014. 415 s. [in English].

12. Tsentr polonistyky. Zhytomyrskiy derzhavnyi universytet imeni Ivanva Franka. URL: <https://zu.edu.ua/centr.html> [in Ukrainian].